

Posudek na diplomovou práci „Islám a islámský fundamentalismus“ předloženou diplomantem Adamem Hussianem

Obecně o práci

Diplomant si zvolil aktuální a poměrně často diskutované téma. V úvodu práce představil svou premisu, že islámský fundamentalismus je komplexní společenský a politicko-ideologický fenomén a zároveň se jedná o projev islámského reformismu, zápasu za kulturní a politickou emancipaci a novou sebe-identifikaci islámských společností nebo některých jejich částí.

Vzhledem k nedostatku odborné literatury v českém jazyce bylo více než nutné vycházet při zpracování diplomové práce i ze zahraničních zdrojů, což diplomant učinil a je nutné její snahu o čerpání ze zahraniční knižní literatury ocenit. Napsat práci na toto téma bez využití zahraničních zdrojů je totiž nemožné. Je však možné diskutovat o tom, zda by předložené práci neprospělo ještě větší zohlednění zahraniční literatury. Osobně se domnívám, že ano. Nicméně použití uvedených zdrojů je pro obhájení práce dostačující a má vliv toliko na stupeň hodnocení práce.

Obsahová stránka

Předložená diplomová práce je členěna do 6 částí: Vymezení problému (str. 8 - 17), Historický a ideologický kontext islámského fundamentalismu (str. 18 - 28), Stádia politicko-ideologického vývoje (str. 29 - 31), Islámská obrodná hnutí (str. 32 – 41), (str. 42 – 52) a závěr (str. 53).

V úvodu diplomant poukazuje na to, že si Západ dostatečně neuvědomuje vliv historických a kulturních tradic v islámské společnosti, což může vést (v některých) případech i k arogantnímu postoji. S tímto tvrzením souhlasím. Bez znalosti historického vývoje islámských zemí, kulturních a společenských zvyklostí a do jisté míry i islámského práva, není možné pochopit přístup muslimů k optimální správě jejich ummy. Velmi správně je v úvodu zdůrazněno, že v tomto případě označovat některé jevy v islámské společnosti za „islámský“ fundamentalismus a navíc používat rozličnou terminologii s ne vždy jasným obsahem. Absence jednotného pojmosloví sice může být na škodu, ale je otázkou, zda-li lze

označit tak mnohotvárný jev příznačným termínem, na jehož obsahu by panovala shoda. Osobně se domnívám, že není nutné se na tom shodnout. Pohledy jednotlivých autorů mohou být odlišné a postačuje, aby každý z nich vymezil, co pod daným termínem chápe. Jak ostatně učinil i sám diplomant.

Práci by prospělo, kdyby se diplomant více zaměřil na jeden z bodů osnovy a ten rozpracoval podrobněji. Představení (základních rysů) koncepcí sunnitského a šíitského státu je poměrně kusé, stejně jako velájat-e faqíh. Zde by bylo možné více popsat provázanost jednotlivých mocí a orgánů v dnešním Íránu, z nichž by bylo mnohem více patrné provázání „světské“ moci s duchovními. Stejně jako poukázat na změny ústavy v roce 1989. V zásadě totéž platí i pro kapitolu s názvem Bojovná reformační hnutí (wahábismus) a Salafí, Muslimští bratři, kde bych se spíše než historický kontext zaměřila ještě více na jejich ideologii. Vzhledem k aktuálnímu vývoji v arabských zemích postrádám zmínku, že např. v parlamentních volbách v Egyptě získala salafistická strana an-Núr nezanedbatelný počet hlasů a tím pádem i křesel v parlamentu. Bylo by i vhodnější při zpracování této pasáže více čerpat ze zahraniční knižní i časopisecké literatury, která se na dané téma specializuje. Kladně hodnotím pasáž „Směry výkladu,“ kde se diplomant zaobírá stagnací islámského světa, otázkou sekularizace či názorem, zda současná vlna konzervativního islámu neodpovídá cyklům, k kterým ve společnosti dochází. Vše je zasazeno do historického vývoje (některých) islámských zemí.

K práci mám několik dílčích poznámek (týkajících se především jejího obsahu):

Str. 20 – Diplomant píše: „byla převzata předislámská praxe ve věcech majetkových, manželství a vztazích mezi členy stejného kmene,“ což je nepřesné. Byla převzata celé obyčejové právo z předislámské doby (*džáhilíji*). Některé obyčeje byly shledány nevyhovujícími a byly zrušeny - např. způsob (ne)rozvedení manželství, některá ustanovení smluv (mj. *ribá*, koupě naděje) atd.

Str. 28 – Článek od Lewise z roku 1996 je poněkud zastaralý zdroj pro klasifikaci islámských států. V práci je sice poukázáno na jisté změny v některých zemích, ale nedůsledně.

Str. 29 – postrádám v rámci nástinu vývoje zmínku o „arabském jaru“ jako reakci na neutěšený vnitro-politický stav v některých zemích.

Str. 36 an. Na škodu by možná nebylo se zabývat i okrajově interpretací Koránu, k které odlišně přistupují konzervativní proudy (textualisté, příp. i semi-textualisté) a „liberálové“

(kontextualisté). To samé platí i pro spoléhání se konzervativnějších proudů na hadíthy, které by jiné směry spíše odmítly jako „slabé hadíthy.“

Str. 53 Diplomant píše: „Dnes se ukazuje, že ideologie jako arabský socialismus, nacionalismus nebo monarchistický tradicionalismus v zásadě selhaly, protože nedokázaly nabídnout spravedlivý a vyvážený model státoprávního uspořádání.“ Příčin selhání některých ideologií či státních forem může být podstatně více. Co se týče selhání monarchistického tradicionalismu - celou řadu monarchií arabské jaro zásadním způsobem nezasáhlo, příp. bylo poměrně rychle zabráněno větším protestům ze strany obyvatelstva a monarchistický model byl zachován. Je otázkou, do jaké míry občany trápí, že nebyl nabídnut model státoprávního uspořádání, který by odpovídal požadavkům i zbožných muslimů a do jaké míry mohli být frustrováni svou neutěšenou sociální situací a způsobu života vládnoucích elit.

Formální stránka práce

Předložená práce představuje kultivovaný odborný text o islámském fundamentalismu. Diplomant v práci průběžně cituje a odkazuje na použitou literaturu, jak je v odborných a kvalifikačních pracích standardem.

Hodnocení

Při hodnocení této práce je nutné mít na zřeteli originalnost tématu, ocenit odvahu a odhodlání diplomanta se vůbec do zpracování takovéto práce pustit, stejně jako práci se zahraniční literaturou. Výsledkem snažení diplomanta je kvalitní diplomová práce, která i přes výše uvedené výtky nesporně splňuje požadavky kladené na diplomovou práci a proto

DOPORUČUJI K OBHAJOBĚ a hodnotím ji stupněm „B.“

Při obhajobě doporučuji se zaměřit na následující otázky:

- Str. 19 – Tvzení: „je patrné, že Muhammad byl spíše politickým vůdcem a zákonodárcem než duchovní autoritou.“ Není mi zcela jasné, o co opírá diplomant svůj názor. Je sice pravdou, že islám ovlivňuje zásadní měrou legislativu a potažmo i státní moc. Je ale možné předchozích vyjádření dovodit, že Muhammad nebyl pro ostatní muslimy duchovní autoritou? Nebyl snad tím, jehož jednání měli následovat a kdo jim podával jako první výklad Koránu?

- Str. 27 – Tvzení: „Íránská ústava sice vychází z teorie velāyat-e faqīh, ale obsahuje řadu prvků sekulární moci,“ kdy je následně poukázáno na formu vlády Íránu, tj. islámskou republiku a na (údajné) neislámské politické prvky, jak volby či parlament. Vše je upraveno v Ústavě. To vše podle diplomanta vyvolává otázku, zda lze ší'itskou podobu islámského státu hodnotit jako fundamentalistickou. Označení státu určitou nálepkou, přijetí ústavy a zavedení voleb či parlamentu nemusí být nutně v rozporu s tím, že se jedná (do jisté míry) o fundamentální podobu islámského státu. Již za prvních chalífů existovaly kolektivní orgány (*šúra*), jelikož v Koránu je dána povinnost radit se a byl znám i institut volby (vůdce *ummy*). Je to samozřejmě věc názoru. Bylo by ale vhodnější více rozvinout své tvrzení jaké prvky sekulární moci ústava obsahuje a proč je diplomant považuje za sekulární.
- Str. 53 – v závěru práce se diplomant vyjadřuje velmi stručně k aktuálnímu dění v islámském světě s tím, že předvídá razantnější islamizaci. Dále uvádí: „Celý proces bude doprovázen možným rozpadem některých současných státních celků, které vznikly v druhé polovině minulého století v době národního osvobození, dekolonizace, na ještě menší „národy.“ O které konkrétní státy se jedná? Proč právě u nich hrozí rozpad?

V Plzni, 31.03.2012

JUDr. Lenka Bezoušková Ph.D. LL.M.